

ליקוטים נפלאים מקץ - חנוכה

וחכם" עליך להקיץ מתרדמתך, לראות היטב את המצב ולהקדיש מאמצים ומרץ, למצוא איש נבון וחכם אשר יציל את הארץ מחרפת רעב...

עוד תירץ החיד"א, כי מאחר שראה יוסף ש"ויקץ פרעה וישן ויחלום שנית", חשש שמא פרעה לא מספיק עירני למצב העתיד להיות, ועל כן אמר לו "ירא פרעה" וגו'.

עוד תירצו, שזה חלק מפתרון החלום, שיוסף אמר לפרעה, מזה שהראו לך שבע שבלים עולות בקנה אחד, ולא בשבעה קנים, זה רומז שצריך חכם אחד שיאסוף את כל השבלים, ולכן אמר ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים. ואכן ה"חכם" הזה היה יוסף בעצמו, והוא נרמז ב"קנה אחד", שכאשר תוסיף מספר אחד לתיבת "קנה" יהיה בגימטריא "יוסף".

ובשם הגאון ר' עזרא עטיה זצ"ל ראש ישיבת פורת יוסף תירצו, שתיבת "ועתה" לא אמר יוסף, אלא זו הייתה שאלת פרעה אחר שיוסף פתר לו החלום, ואמר לו "ועתה"? כלומר, מה צריך לעשות כעת אחרי כזה חלום? ואז השיב לו יוסף "ירא פרעה" וגו'. ועל כן גם הטעם על תיבת "ועתה" הוא טעם מפסיק בין תיבה זו לתיבות ירא פרעה וגו'.

"ותכלינה שבע שני השבע ... ותחלינה שבע

שני הרעב" (מא, נג-נד)

בדרך צחות אמרו בפסוקים על הנפקא מינה בין תיבה זו לזו - שאותיותיהם שוות, זולתי אות ח' וכ' המתחלפות ביניהם. והנה האות 'ח' עומדת על ב' רגליה, ואילו האות 'כ' שוכבת, והיינו כי כאשר האדם משכיב עצמו ונותן לייאוש לשלוט עליו ואינו עושה מאומה להמשיך בדרכו, זה גופא 'סוף וכליו' דרכו, והיינו 'ותכלינה'. משא"כ המעמיד עצמו על ב' רגליו ואינו מתפעל אלא ממשיך בדרכו על זה אמרו 'ותחלינה' - שבזה עצמו נולד מחדש ופתח לעצמו פתח לשוב ולהתרומם. (באר הפרשה)

"והרעב היה על כל פני הארץ ויפתח יוסף את

כל אשר בהם וישבר למצרים" (מא, נו)

קשה, מדוע פתח יוסף את 'כל האוצרות', ולא נסתפק במה שצריך למחיה???

ומסביר רבנו האור החיים הקדוש כיון שעל פי דרך הטבע, הרעבון יכנס בלב אדם כשיראה שיש מחסור, וכשיראו כולם את כל האוצרות נפתחות, יתקרר חום הרעב שבלבם בווער, וכשיראו כל בני העיר את כל הריבוי והשפע לא ירעבו, אך הרעב היה גדול וחזק, שעדיין זה לא הועיל להרגיע אותם.

ובפרשת ויגש על הפסוק 'ולחם אין בכל הארץ כי כבד הרעב מאד', מפרש רבנו, שלכאורה מיותר לומר כי כבד הרעב מאד,

דהרי פשוט דאין להם לחם מחמת הרעב?? ויש לפרש הכוונה, דכיון שהרעב היה כבד מאוד, היו אוכלים יותר מהרגיל. ולכך נגמר הלחם.

לעי"נ

הרה"צ פנחס בן ר' בנימין בינוש
רוזנבוים זצוק"ל - כ"ו בניסו

"וישלח פרעה ויקרא אל יוסף ויריצוהו מן הבור" (מא יד)

נוראות למד מכאן הרה"ק מאוסטרובה ז"ע (תולדות אדם נר ז' דחנוכה), הגע בעצמך, יושב לו אדם בבית האסורים מזה ימים ימימה, את אור השמש לא ראה, וחופש לא ניתן לו כלל... והי מקץ י"ב שנה ניתן לו איזה צד שחרור, ולא עוד אלא שנתנו לו רשות לבוא אל המלך בכבודו ובעצמו לדבר עמו, וכי יצטרכו להריצו, הרי מעצמו ירוץ בכל כוחו לבוא אל המלך להתנפל לפניו ולהתחנן על נפשו... ומה כתיב כאן - ויריצוהו - שלא הלך מעצמו אלא הוצרכו להריצו אל המלך, מכאן נראה גודל בטחונו של יוסף הצדיק שהאמין והכיר שהכל בידי שמים, ו'שחרורו' מבית האסורים יהיה באותו רגע שנכתב בשמים - לא לפניו ולא לאחריו, ומה לו למהר ולרוץ בחינם, על כן הוצרכו עבדי פרעה להריצו.

"וידבר פרעה אל יוסף בחלמי הנני עמד על

שפת היאר... (מא, יז)

הדא הוא דכתיב: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע" (מדרש) הלא באמת חלם פרעה "והנה עמד על היאר", ומדוע אמר "על שפת היאר"?

ברם, בכוונה תחילה שינה במקצת, כדי לנסות את יוסף, אם ידע להבחין בשינוי זה, ויוסף, שידע גם הוא את החלום, אכן אמר מיד לפרעה, שלא היה זה "על שפת היאר", כי אם על היאר". דבר זה עורר אצל פרעה התפעלות יתירה והוא אמר: "הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו" - שיש בו רוח הקודש, לדעת לא רק את פתרון החלום, כי אם גם את החלום גופו לכל פרטיו ודקדוקיו.

לפיכך מביא המדרש את הפסוק: "עדות ביהוסף שמו" - זה העיד לפני פרעה על יוסף, שהוא איש אלקים, שכן "שפת לא ידעתי אשמע" - ששמע פרעה מיוסף את המילים: "שפת - לא ידעתי" - זה שאתה אמר "על שפת היאר" לא ידעתי מהו, מאחר שבכלל לא היתה "שפת" בחלום...

"ועתה ירא פרעה איש חכם ונבון וגו' ויקבצו

את כל אוכל" (מא, לג)

וידועה השאלה שפרעה ביקש מיוסף לפתור לו את חלומו, אבל מי ביקשו ליעץ איך להתמודד עם הרעב.

בנחל קדומים לחיד"א תירץ שלמעלה נאמר: "וייקץ פרעה וישן ויחלום שנית" (מא, ד-ה) כלומר, שכל זה נתרחש בחלום. הוא חלם, שהקיץ והמשיך לחלום שחזר ונרדם. יוצא איפוא, כי בשעה שפתר יוסף את החלום, צריך היה לפתור גם את קטע החלום הזה בו הקיץ פרעה בחלומו, וזהו שאמר יוסף: "ועתה" אפתור לך את החלום של "וייקץ" והפתרון הוא "ירא פרעה איש נבון

ליקוטים נפלאים מקץ - חנוכה

איזה חטא אחר חוץ מעוון המכירה. וראיה לכך כי הלא הוא לא היה במכירה ואף על פי כן באה עליו צרה זו, ובעל כרחם שיש עוד איזה חטא ופשע. וזה שאמר "הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד", ואנכי קיימתי את דברי ולא חטאתי בו, ואף על פי כן עמכם אנכי בצרה, שמע מינה שהקב"ה חפץ בתשובה כללית ולא רק על עוון זה, לכן בואו ונפשפש בכל מעשינו ונשוב עליהם. (הגה"ק רבי יחזקאל משינאווא זי"ע)

"אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון באמתחותיכם כספכם בא אלי" (מג, כג)

כך אמר הרבי ר' בונם זי"ע (שש"ק ח"ב כט) שהנה מרגלא בפומיהו דאינשי 'געלט פאלט נישט פון הימעל' - כסף לא נופל מהשמים - אך בפרשתנו מבואר להיפך, שמנשה אמר לאחי אביו - שבטי י-ה "אלוקיכם ואלוקי אביכם נתן לכם מטמון" וכי שוטים היו השבטים לחשוב שהשי"ת השליך להם מטמון מן השמים, אלא וודאי שכך הוא, ומשליכין מן השמים ממון - שהשי"ת הוא כל יכול. (באר הפרשה)

∞ ∞ ∞ חנוכה ∞ ∞ ∞

"על הניסים... ועל המלחמות"

ידוע הדיוק מדוע אין מודים ומשבחים 'על הנצחון' רק אומרים 'על המלחמות' (וכבר אמרנו את ביאורו של הרה"ק האמרי אמת' זי"ע שללמדך בא שברוחניות עושים 'יום טוב' על עצם עריכת המלחמה וכלל לא על הנצחון - שהוא מתנה מן השמים). וביאר הגאון גאב"ד פוניבז' זצ"ל, שהרי המלחמה לא הייתה מלחמה גשמית אלא מלחמה רוחנית - ומלחמה זו עדיין לא ניצחנו עד היום הזה, ורק בביאת המשיח ננצח בזאת המלחמה, על כן אין לומר 'על הניצחון'... ומה שאנו מודים 'על המלחמות' היינו שאנו מודים על עצם הדבר שעדיין לא נתייאשו ועדיין אנו עומדים בשדה הקרב איש איש במלחמתו ובנסיגותיו... "כי אם היינו מרימים את דינו בייאוש כבר מזה עידן ועדנים לא הייתה לנו תקומה.

"משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק"

ביאר הרה"ק ה'קדושת לוי' זי"ע (קדושה החמישית) דשקיעת החמה מורה על הזמן שחשכה לאדם כשהקב"ה מתנהג עמו במידת הדין, וכדרך 'שקיעת החמה' לעת ערב, שאור החמה הלך לו ויורדת חשיכה לעולם... בזמן זה קשה לאדם לראות את הנהגת הבורא וחסדיו, מה יעשה, ידליק נרות חנוכה ועי"ז תאיר בקרבו האמונה השלימה בהשגחת הבורא בכל עת ובכל שעה - ויבין שאין כל חשיכה אלא אורה ושמחה לטובתו השלימה. וזהו 'עד שתכלה רגל מן השוק', כי שוק מרמז על 'חיצונים' (פע"ח שער חנוכה פ"ד), כלומר שיכלה ויסיר את המחשבות שהעולם מתנהג עפ"י הרגל הטבע (עיי"ש) שהם מחשבות חיציניות בחי' שוק ועצת היצר הרע. (באר הפרשה)

ומסיים רבנו בעדות אישית על הרעב שהיה במרוקו בשנת תצ"ח, וזה לשון קדשו: 'והלא לראות עינינו דאבה נפשינו בשני רעב שהיו במערב, שהיה אדם אחד אוכל שיעור מאכל עשרה בני אדם, ועודנו רעב בבטנו, רחמנא ליצלן'.

"ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו... בהתחננו אלינו ולא שמענו" (מב, כא)

כשמעיינים בפסוקים הקודמים מוצאים את התנאי שיוסף עשה איתם שיביאו את האח הקטן כדי להוכיח שהם לא מרגלים, שישלחו את אחד האחים להביאו, ובפסוק יז כתוב שאסף אותם למשמר לשלושה ימים ואח"כ אמר להם את האלוקים אני ירא, לכו כולם ואחד יישאר במשמר כדי שתביאו את אחיכם הקטן. כשיצאו מהכלא ושמעון נשאר אמרו "אבל אשמים אנחנו". ולכאורה קשה מדוע הם נזכרו לעשות חשבון נפש ביציאתם מהכלא בלבד, ההיגיון אומר שכשאתם נכנס לכלא הוא צריך לעשות חושבים על מה ולמה זה קרה, וכאן, כששחרר אותם והשאיר אחד מהם, נזכרו לעשות חשבון נפש מדוע באה להם הצרה הזאת. ויתרה מכך: מה הקשר עכשיו בין מכירת יוסף לבין הצרות שפוקדות אותם?

אלא שטמון בדבריהם קשר עמוק בין מכירת יוסף לבין הדברים שאמר כשהוציאם מהכלא, שהרי כשיוסף הכניס אותם לכלא הם לא ביקשו רחמים על נפשם ולא על משפחתם, וכשהוציא אותם אמר להם: 'ראו, אני ירא שמים ואני דואג לבני ביתכם היושבים בכנען, ולכן אני שולח את כולכם עם האוכל ואחד יישאר איתי לעירבון'. רק לאחר דברים אלו הבינו את טעותם במכירת יוסף שהתחנן אליהם ולא שמעו, וזהו שאומר הפסוק לא שבגלל המכירה באה להם הצרה אלא "על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו" וכאן יושב מלך שכלל לא התחננו בפניו והוא מרחם על אנשים היושבים בארץ כנען שכלל אינו מכיר. ההכרה הזו הביאה אותם לחשבון נפש מדוקדק על חוסר הרחמים כלפי אחיהם יוסף.

"ויען ראובן אותם לאמר הלא אמרתי אליכם לאמר אל תחטאו בילד ולא שמעתם" (מב, כב)

וקשה הרי האחים כבר הודו ואמרו 'אבל אשמים אנחנו על אחינו', ומה בא ראובן להוסיף בזה שאמר שהוא הזהירם לבל לחטוא, והרי הם בעצמם כבר הכירו בעוולתם. ונראה אומר הגה"ק רבי חיים מצאנז זי"ע דהנה דרשו רז"ל בכתובות (דף קא) מהפסוק כבד את אביך ואת אמך, "את" לרבות אחיך הגדול שצריכין לכבדו, ורצה ראובן לעוררם כי מלבד על עיקר חטא המכירה, חייבין להתחרט גם על זה שלא שמעו בקולו, אף שהוא גדול האחים, ועברו על מצות כיבוד אח הגדול, וכדי שתהא תשובתם שלמה ולא יישאר פגם עוון זה, ציוה להם לשוב גם על זה. ולזה אמר הלא אמרתי אליכם "אל תחטאו בילד ולא שמעתם" בקולי, ותשובו גם על עוון זה. עוד יש לומר, שראובן בא לעוררם שבוודאי חייבין לשוב גם על